

Izložba fotografija i dokumenata o čelnicima lokalne uprave u Gračanici (1858. – 2008.) – poticaj za dalja istraživanja

Autorski tim: Edin Šaković, Izudin Duraković, Omer Hamzić, Osman Puškar i Rusmir Djedović; Organizator: Bosanski kulturni centar Gračanica

OMER HAMZIĆ

.....

SPECIFIČAN POLOŽAJ i povijesni razvitak Gračanice i njezine okoline (sjedište kadiluka za vrijeme osmanske i kotara za vrijeme austrougarske vlasti, te sreza u vrijeme monarhističke Jugoslavije) dao joj je obilježje cjeline, koja je pogodna za znanstveno istraživanje bogatih regionalnih i lokanih povijesnih procesa u ovom dijelu Bosne. Drugim riječima u ovom gradu oduvijek se „obnašala“ neka vlast, kojom se dirigovalo iz Carigrada, Beča, Beograda ili Zagreba, najmanje iz Sarajeva, sve do ovih naših dana. Ali ta je vlast u svom kontinuitetu imala i neke svoje specifičnosti, nekad više, a nekad manje autonomije, takozvane „lokalne samouprave“. Tu su vlast obnašali neki čelni ljudi, postavljeni od neke više instance ili birani, istina rjeđe, voljom naroda. Ko su bili i kakvi su bili ti ljudi?

Svi su mahom zaboravljeni, kao da nisu ni postojali. Nekad možda nisu dali gledati u sebe. Neki su bili nedodirljivi, neki opet „raja“, neki totalni marginalci, neki ostaviše „ponešto dobro“ iza sebe. Spisak je podugačak?

Ideja o reprezentativnoj izložbi kojom bi se pokazalo stotinjak lica, stotinjak osoba koje su vladale Gračanicom u zadnjih 150 godina, potekla je u krugu Redakcije Časopisa „Gračaničkog glasnik“, u sklopu razmišljanja o sadržajima kojim bi

se obilježio ovogodišnji Dan općine. U nastojanju da se izbjegne formalizam i šablonizacija, do banalnosti, pri obilježavanju općinskih praznika (u provinciji u pozadini), rodila se sjajna ideja da se iskoristi lijep povod i prezentira javnosti razvoj lokalne vlasti slikama njenih čelnika – od pedesetih godina 19. stoljeća do danas.

Šta bi se pametnije i korisnije, da ne kažemo edukativnije moglo ponuditi ovome gradu povodom njegovog rođendana – šta bi to bilo prigodnije od slika i evociranja uspomena na njegove čelne ljude u prohujalim godinama i decenijama. Ali to nije glavni cilj izložbe. Ukoliko ne isprovocira i ne potakne neka nova istraživanja i dokazivanja („upisivanja u zasluge“ ili „osporavanja“ pojedinih čelnika lokalne uprave), izložba će biti kao prigodan događaj brzo zaboravljena. Tek ako potakne nova istraživanja, čitav ovaj posao imat će nekog smisla. Ono što se njome prezentira, bez sumnje, daje za to solidnu osnovu.

Izložba prezentira nosioce lokalne vlasti u Gračanici od uspostavljanja osnovnih institucija lokalne samouprave (institucije gradskih općina – beledija, gradskih vijeća, kaza – kotara i kajmakama – kotarskih predstojnika) do današnjih dana. Posredno, to predstavlja svjedočanstvo o dugoj tradiciji urbanog života u Gračanici, te o

povijesnoj ulozi Gračanice kao administrativnog i urbanog centra šire regije.

U uvodnom dijelu izložbe, prezentirani su sumarni podaci o povijesti Gračanice uopće, s akcentom na lokalne institucije vlasti, upravno-administrativno ustrojstvo i teritorijalnu podjelu: od srednjeg vijeka, pa preko čitavog osmanskog perioda, sve do proglašenja vilajeta Bosna i vremenoma Topal Šerif Osman-paše, kada su u našoj zemlji definitivno uspostavljene institucije lokalne vlasti na modernim osnovama. U tom dijelu ukratko su prezentirani podaci o institucijama i nosiocima vlasti u Gračanici prije Vilajetskog zakona i uspostave savremene administracije, kadijama, muselimima, ajanima, kapetanima. Ovaj dio izložbe ilustriran je faksimilima i foto-snimcima dokumenata (npr. kadijskih rješenja), historijskim kartama i sl.

Glavni dio izložbe dijeli se prema historijskim epohama i to: kasni osmanski period od 1864. do 1878. (kajmakami i načelnici gradskih općina), austro-ugarski period, od 1878. do 1918. (kotarski predstojnici i gradonačelnici), period prve Jugoslavije od 1918. do 1941. (predsjednici odbora Narodnog vijeća SHS, sreski načelnici i gradona-

čelnici), period NDH od 1941. do 1945. (opunomoćenici, kotarski predstojnici i gradonačelnici), period druge Jugoslavije od 1945. do 1990. (predsjednici narodnih odbora, predsjednici sreza, predsjednici skupštine općine), vrijeme demokratskih promjena od 1990.-1991., period rata za Bosnu i Hercegovinu 1992.-1995., period od 1995. do danas;

Spisak čelnika Gračanice u zadnjih stotinjak i više godina ilustriran je fotografijama pojedinih predsjednika, čelnika, a u nedostatku fotografija – faksimilima potpisa ili pečatom kotarskog ureda/gradskog poglavarstva/općine, te na odgovarajući način grafički i vizuelno uređen, bit će ilustriran period „vladavine“ dotične osobe..

Drugi dio izložbe odnosi se na neke konkretne ličnosti kao najosobenije, najpoznatije, pa i najzaslužnije predstavnike svakog od spomenutih perioda. Riječ je o osobama koje su ostavile neki vidljivi trag u prošlosti ovoga grada, o osobama koje su na neki način „svojem likom i djelom obilježile svoju epohu“, ili bolje reći komadić vremena koji im je dodijeljen da „vladaju“ ovim gradom. Tu su predstavljeni podaci iz njihove biografije, postignuća i opće zasluge, sve ilustrira-



Općinsko vijeće Gračanica oko 1935. godine. Slijeva nadesno - stoje: 1) nepoznat; 2) Ibrahim efendija Mehinagić; 3) Hifzaga Hifzefendić; 4) Muhamedaga Rešidbegović; 5) Hamdija Vejzagić, upravnik pošte; 6) Osman Osmo Hadžić; 7) Mustafa Kamarić; srednji red: 1) nepoznat; 2) Hamdija Prohić; Rašid Salihefendić; 4) Kadija Hadžić; sjede: 1) Muhamed Sarajlić; 2) Đulejman eff. Fazlić; 3) Nepoznat

no fotografijama, dokumentima, predmetima, itd. Autori izložbe su svjesni da za sva postignuća određenih razdoblja, pa i sve uspjehe same lokalne vlasti nisu zaslužni samo nabrojani čelni ljudi/gradonačelnici Gračanice, ali su ih uzeli, u ovom slučaju, kao personifikaciju ili za ilustraciju određenih vremenskih perioda kada su igrali ulogu „prve violine“ u lokalnoj upravi. Na toj historijskoj vertikali bilo je mnogo „vlastodržaca“ u lokalnoj upravi, dosta stranaca i „kuferasha“, pa i mrzitelja ovoga grada, koji ih je strpljivo „durao i nadurao“. Ipak, to su bili samo epizodisti – jer je više bilo odvažnih i čestitih, zaslužnih i zaslužnijih. Autori izložbe na svoj rizik, izdvojili su samo petnaestak imena. Neki drugi autori vjerovatno bi ih drugačije poredali i opet učinili grešku. Tek, na ovoj izložbi posebno su tretirani sljedeći likovi: **Sulejman ef. Pertef**: prvi gradonačelnik Gračanice nakon 1878. godine. Kao saradnik Koste Hörmanna, dao značajan doprinos proučavanju bošnjačke usmene epike; **Omer Atif ef. Bahtijarević** – kotarski predstojnik u Gračanici 1893.-1896., zaslužan za izgradnju putne infrastrukture, zagovornik moderne prosvjete i prihvatanja europskih kulturno-civilizacijskih vrijednosti u bošnjačkom narodu; **Dr. Đuro Grassl** – kotarski predstojnik u Gračanici 1896.-1898., u njegovo vrijeme izgrađena je željeznička pruga, te započela izgradnja čaršije u europskom stilu; **Ganibeg Muftić** (kotarski predstojnik od 1893.-1907) – jedan od najuglednijih Gračanlija, vitez Reda nišana Franje Josipa I, intelektualac i plemić, čovjek naprednih pogleda, gradonačelnik; **Ahmetaga Širbegović** – ugledni trgovac, gradonačelnik Gračanice u periodu 1908.-1918., potom predsjednik Kotarskog odbora Narodnog vijeća SHS; **Mihajlo Hadžistević** – dugogodišnji dogradonačelnik, predsjednik Gradskog odbora Narodnog vijeća SHS u Gračanici, te gradonačelnik u periodu 1921.-1928., trgovac i posjednik, zagovornik međunacionalne tolerancije i dobrosusjedskih odnosa; **Hifzaga Hifziefendić** – trgovac i posjednik, gradonačelnik Gračanice 1928.-1942. godine, sa najdužim „gradonačelničkim stažom“ i zapaženom ulogom u političkom životu Gračanice; **Adem Osmanbego-**

vić – prvi kotarski predstojnik u vrijeme NDH, antifašista (1941.), aktivista NOP-a, kasnije komandant partizanskog bataljona; **Sejdo Đulić** – prvi predsjednik Sreskog NOO/NO u Gračanici (1945.), ratni komandant gračaničke DOMDO bojne, potom pripadnik NOVJ i aktivist NOP-a; **Asim Dževdetbegović** – predsjednik sreskog NO-a Gračanica 1952.-1955., odigrao veliku ulogu u razvoju moderne privrede Gračanice, posebnu pažnju poklanjao zaštiti i očuvanju kulturno-historijskog blaga; **Rizo Suman** – predsjednik općinskog NO/Skupštine općine od 1964. do 1968. godine, istaknuti privrednik, za njegova mandata počela je brža modernizacija gračaničke privrede (izgradnja fabrike „Fortuna“ itd), **Mitar Kuzmanović** – predsjednik skupštine općine u dva mandata (od 1968. do 1974. godine). Bio je to period pojačane izgradnje komunalne infrastrukture širom općine (prvi kilometri asfalta, vodovodi, telefoni... **Čamil Naimkadić**, predsjednik općine Gračanica od 1974. do 1978. godine, pokretač i inicijator mnogih akcija koje su ostavile pečat u razvoju Gračanice. Za njegovog mandata Gračanica je definitivno izašla asfaltnim putevima u svijet, izgrađena prva faza Doma kulture, nova pošta itd. **Hazim Vikalo** – ratni predsjednik i gradonačelnik, jedan od glavnih organizatora odbrane Gračanice u ratu za Bosnu i Hercegovinu 1992. – 1995., **Nusret Helić** – aktualni načelnik općine.

Realizujući projekat, autori su uložili dosta truda u proteklih nekoliko mjeseci kako bi posao obavili do kraja: prikupljanje materijala o načelnicima općine u prošlosti, prije svega njihovih fotografija, prikupljanje materijala o ličnostima koje su posebno prezentirane na izložbi – fotografija, dokumenata, ličnih predmeta.

Ovaj zadatak autori izložbe obavili su u saradnji sa Arhivom Tuzlanskog kantona i Arhivom FBiH, posredstvom redakcije „Gračaničkog glasnika“, kao i kontaktom sa porodicama i nasljednicima nekadašnjih načelnika. Nakon svršetka izložbene postavke, pristupilo se izradi i štampanju kataloga Izložbe, koji predstavlja svojevrsnu ilustriranu historijsku čitanku grada Gračanice. (*Bosanski kulturni centar Gračanica*, 2. 6. 2008.) □